

KAN FORSKERE FILME SANDHEDEN FREM?

FORSKERE ER BEGYNDT AT BRUGE VIDEOKAMERAER I FORSKNINGEN. DE LEVENDE BILLEDER RIVER OS ALLE MERE MED, MEN RISIKERER OGSÅ AT RIVE FORSKERNE UD AF DISTANCEN TIL DET, SOM DE STUDERER.

* Agnes slynger af al kraft gyngen imod veninden Chili. Det hårde træ suser forbi den lille pige. Chili vakler et par skridt baglæns, og med et desperat blik trækker hun sit sidste våben: "Jeg siger det til min mor!".

Dette hverdagsdrama foregår i et hjørne af en børnehave i Danmark, hvor ingen voksne hører Chili kalde. Men udviklingskonsulent og kunster Søren Kjær Jensen, fra Learning Lab Denmark, har filmet og fanget scenen og formidler den nu videre.

Hvorfor filmer du dem, hvorfor observerer du ikke bare med det blotte øje?

"Jeg synes ikke, man ser rigtigt på børn. Jeg vil skrive en historie på lærredet om, hvad der sker dernede i børnehøjde. Hvordan institutionsverdenen opleves og sanses fra børnenes perspektiv. Konkret fører jeg kameraet i børnehøjde. I scenen med skænderiet ved gyngen er kameraet omme bag ved Agnes. For jeg vil gerne vise situationen fra hendes side. Vi er med børnene og føler deres frustration og usikkerhed i situationen. Formålet er at skildre barnets vej gennem institutionerne. Der henne hvor du ellers ikke kan se dem," siger Søren Kjær Jensen.

Klippet med Agnes og Chili stammer fra et forskningsformidlingsprojekt, hvor Søren Kjær Jensen har fulgt en gruppe

børn i alderen 0-18. Projektet munder blandt andet ud i en temaaften på DR2 i august 2008. Men hvad har Søren Kjærs fjernsynsudsendelser at gøre med seriøs og fornuftig forskning? Hvad har TV2's Plan B udsendelser og andre udsendelser med forskning at gøre. Det har *Asterisk* talt med Søren Kjær og lektor Anne Maj Nielsen fra Institut for Pædagogiske Psykologi ved Danmarks Pædagogiske Universitetsskole om.

... MERE MÅDEN DU SIGER DET PÅ

Hvorfor er det interessant at bruge videooptagelser i en pædagogisk forsknings sammenhæng?

"Det særlige ved video som observationsredskab er, at du kan få en stor del metakommunikationen med. Ordene i det vi siger, står aldrig alene. Det er alle de ledsagende udtryk, der udgør klangbunden for ordene. Metakommunikation er alt det rundt om. Det er pauserne, gestikken, mimikken, måden at placere dig på i rummet. Det er alt det, som bidrager til, at det talte sprog får de betydninger, det får. Holbergs lille stykke: "Nej" er et mesterstykke i metakommunikation. Nej viser sig jo at betyde alt muligt andet end nej hele stykket igennem, fordi der er alle de andre udtryksformer med" siger Anne Maj Nielsen.

DET ER IKKE DET, DU SIGER, DET ER MÅDEN, DU SIGER DET PÅ

Det lyder næsten som om, vi skal til at istemme Sanne Salomonsens sang om, at det ikke er det, du siger, men det er måden du siger det på, som kommer i centrum?

Ja, i en vis forstand, siger Søren Kjær Jensen. Vores livshistorier og erfaringer er indskrevet i kroppen. Du finder ofte de mest interessante informationer uden for det sagte. Sandheden ligger ofte i metakommunikationen. Vi har ikke sprog, der fuldkomment dækker alt det uden om ordene. Men med kameraet kan du indimellem fange noget af den sanselighed, de måder vi også er på, og som vi ellers ikke fanger. Indimellem er det, som om at man får hul igennem til det virkeligt levede liv.

Hvordan det?

"En af mine kolleger har lavet et klip med en lille pige som danser. Billedkvaliteten og lyden er ad helvede til, men der sker noget på de billeder, som er helt fantastisk. Der sker noget helt usædvanligt, ja nærmest noget guddommeligt på det der klip. Uanset om det er forskere eller forældre, der ser det, så siger de: 'Eij, det er fantastisk det her ikke. Her får vi virkelig en meget direkte adgang til noget, som føles meget tæt på,'" fortæller Søren Kjær Jensen.

KAMERAET BRUGES TIL AT SKABE FORTÆLLINGER

Betyder det, at forskere med et kamera viser os hele sandheden om verden?

"Nej", siger Anne Maj Nielsen og forklarer: "Forskning er ikke en aktivitet, der nødvendigvis leder frem til én sand historie. Forskning om mennesker kan undersøge forskellige perspektiver, oplevelser og fx læreprocesser og finde forskellige sammenhænge. Med videooptagelser kan man registrere samspil, og de giver både mulighed for, at man som forsker kan gense de optagne situationer, så de kan analyseres nærmere, og for at deltagerne kan se deres egne måder at forholde sig på og kommunikere på. Begge dele kan bidrage til pædagogisk forskning og udvikling. På den måde er kameraet et redskab, der kan bruges til dataindsamling,

Noget andet er, at videooptagelser også kan bruges til formidling af bestemte sammenhænge, som er fundet i forskning. Og der er også muligheder for at vise forskellige perspektiver. For eksempel ser vi i Robert Altmans film *Short Cuts* en filmisk formidling af mange parallelle forløb, der ikke blot er en sammenhængende historie. I *Short Cuts* er mange forskellige fortællinger viklet sammen på forskellig vis, men de forskellige aktører ved som regel ikke, at de har indflydelse på hinandens liv. Det er ikke én historie, det er mange slags historier. Det samme kamera kan se mange forskellige ting. Det er dit begær efter at se noget bestemt, som definerer det, du ser".

DU FINDER OFTE DE MEST INTERESSANTE INFORMATIONER UDEN FOR DET SAGTE.

Men betyder det, at forskning og de forskningsbaserede sandheder altid skal udtrykke sig på papir i et andet medie og gerne i lange og uforståelige sætninger?

"Nej ikke nødvendigvis. De levende billeder kan rive dig med i et følelsesmæssigt engagement. De aktiverer alle de erfaringer, du selv har. Alt det som du kan knytte dig til, medbetydninger til det, der bliver vist på filmen. Derfor er film fremragende til at formidle med. Men skal filmen som din dataindsamling tælle som forskning, så må du distancere dig – og ikke lade dit

NÅR MAN HAR EN HAMMER, HAR MAN EN TENDENS TIL AT FINDE SØM ALLE VEGNE.

umiddelbare emotionelle engagement lede analysen. Du må styre din opmærksomhed, fx ved hjælp af teoretiske begreber, der i forskningen styrer blikket. Derfor må enhver analyse i en forskningssammenhæng være mere end billedoplevelsen og omfatte en begrebsmæssig analyse: Du har en optagelse, den er dit materiale, som du analyserer ud fra, hvad du vil undersøge ved at bruge dine faglige redskaber: begreber, teori og analysemetoder. Materialet kan vise sig at handle om mange ting: magt, interesse, synlighed, kønsidentitet, identifikation, osv."

FOR EN HAMMER ER ALTING SØM

Søren Kjær Jensen nikker og siger: "En af mine venner er filmklipper, og han siger altid: "Søren du skal huske, film er bare en registrering af overflader, det er bare lys og skygger og farver. Det er ikke den endelige sandhed". Det er vigtigt for mig at blive mindet om. For jeg er selv meget naiv. Jeg bliver hele tiden forført af det, jeg ser. Så jeg skal hele tiden have hjælp til at tænke, at der også kunne være nogle andre perspektiver på sagen. Jeg er som filmmager også klar over, at film kan blive for optaget af "at være film", så formen og æstetikken kommer til at forføre én og fylde for meget. Som Abraham Maslow sagde: "Når man har en hammer, har man en tendens til at finde søm alle vegne".

For at bryde sin naivitet viser Søren Kjær Jensen optagelserne til forskere – og filmer forskeres reaktioner på og analyser af det filmede.

"En forskers umiddelbare reaktion på gyngescenen var: "Her har man tydeligvis ikke arbejdet ret meget med, hvordan man er en god kammerat". En anden forsker brugte metaforen: "Jamen, Agnes er jo Bamse – ligesom i Bamse og Kylling. Hun tromler!" Lederen af Børnerådet siger: "Nå, men de piger der, de klarer det fint. De kan forhandle sig ind og ud af konflikter". Forskellige folk ser rigtig meget forskelligt i den samme scene. Det minder mig konstant om, at når jeg er ude med et kamera, så er mit blik styret af min opfattelse af, hvad der sker" fortæller Søren Kjær Jensen.

Er konsekvensen ikke blot, at du gør alle fortolkninger lige rigtige? Forskerens vinkel eller din kameravinkel på forskeren bliver lige så sand som din vinkel på børnene?

"Fordelen ved kameraet er her, at man bliver meget bevidst om, hvilken position man selv har, og hvilket perspektiv verden betragtes fra. Det fysiske ved at bruge et videokamera bliver meget interessant, fordi det meget direkte peger på, om du er herude eller herinde, oppe eller nede med kameraet. I det hele taget gør legen med perspektiverne os meget bevidste om vores positioner," siger Søren Kjær Jensen.

Anne Maj Nielsen er enig: "Videokameraet er et fremragende redskab til selvrefleksion. Det giver mulighed for at se sig selv og sin praksis udefra og skifte perspektiv. Og det som diskurspsykologien og dekonstruktionen kan, er at pille historier fra hinanden og vise, at det vi er vant til at se på en bestemt måde, netop ikke er andet end vanemæssigt. Kameraet kan vise os, at det kunne ses anderledes, fra en anden vinkel, og det udfordrer de etablerede og vanemæssige sandheder. Og det er ikke at gøre alt lige gyldigt, men at vise alternative perspektiver." ■

Marie Fugl
mafu@dpu.dk

SØREN KJÆR JENSEN

Søren Kjær Jensen. Udviklingskonsulent ved Learning Lab Denmark, DPU. Arbejder for tiden på en DR2 temaaften med fem dokumentarfilm om børns liv fra vuggestue til gymnasium.

WWW | www.dpu.dk/om/skj

ANNE MAJ NIELSEN

Anne Maj Nielsen. Lektor ved Institut for Pædagogisk Psykologi ved Danmarks Pædagogiske Universitetsskole. Medforfatter til bogen: "Video i pædagogisk forskning – krop og udtryk i bevægelse". Hovedland 2003.

WWW | www.dpu.dk/om/amn